

Hegedűs Sándor

Ki a gyáva? Ki a vakmerő?

„Kisasszony, kisasszony, Móric kisasszony! Kisasszony, kisasszony, Móric kisasszony!” – hangzott fel, ki tudja hányadszor már, a fiúk kórusának szokásos, de megszokhatatlan csúfokodása. A lemocskolás nyilainak céltáblája, egy nyolcéves forma vézna kisfiú, hatalmas könyvvel az ölében, azt lapozgatva ült a földszinti nagyterem egyik szegletében, nem messze az ablaktól. Olvasni nem bírt, fülei és arca is kipirult a szégyentől. Bántotta, hogyne bántotta volna az alkalmi mondóka, mégis úgy tett, mintha nem is hallaná. Régen rájött, ha látják, hogy dühöng, csak olajat önt általa a tűzre.

Megpróbálta felidézni, hogyan mérgesedett el viszonya a közeledő kajdácslókkal. Nem ment velük sem madárfészkeket levérni, sem kisebb gyerekeket elkalapálni. Hiába hívták gyümölcsöt csenni, abban sem segített, hiszen más ültette, más metszette, más locsolta! Egyszer meg éppen békát nyúztak... Eleven békákat! Nem tudta, hogy mire készülnek, amikor odahívták. Ott vergődtek, véreztek a bicskáik alatt. Valósággal rosszul lett, rájuk kiáltott, hogy azok is élőlények, Isten teremtményei, mint ők. Éppúgy kínlódnak, fájnak, félnek, mint mi, de semmi szava nem ért célt, végül eszementen rájuk rontott. Egymagában, ötüket ellen! Persze, hogy lecsapták, majd ketten fogták erősen, mozdulni se tudott, s ott cincálták előtte tovább a rángatózó buffókat. Könnyek szöktek a szemébe, a látvány s önnön tehetetlensége miatt.

– Nézzétek, milyen anyámasszony katonája ez a Móric?! Úgy üt, mint egy lány, úgy sír, mint egy kisasszonyka – csattant föl a hozzá képest termetre böhöm Mihály, akitől azt megelőzően a legnagyobb fülesekot kapta.

Az öccse, Gyurka – amint mindig szokta – azonnal kontrázott:

– Eltörött a méceses, kisasszony?

Erre aztán mind röhögni kezdett, s ritmusra kibálták az arcába, amit most is. Így kezdődött ez a bántó kisasszonyozás. Aztán még ott volt – jutott eszébe – az az alkalom, amikor legyeknek, bogaraknak tépték ki valamennyi lábát ölötte, s azt lesték, abban gyönyörködtek, hogyan hánykolódnak szerencsétlenek a padon, s hogy ő mi mód kékül a látványukra, fenyegetőn körbevée. Amikor a csigataposásban vetekedtek egymással, az is szörnyű volt, ahogy pukkantak, csattantak szegény állatkák! Ugyan azt mondják, hogy a kis házcsuszárok némák, de esküdni merne rá: hallotta a halálsikolyukat. (Kivételes képzelőerővel áldott meg az Úr. Használd ki,

de szépet álmodj! – szokta mondani a jó anyám, pedig való igaz, csakugyan hallottam – gondolta magában.) Napokig nem tudott nyugton aludni miatta, egyre csak hallotta azokat a néma sikolyokat.

„Kisasszony, kisasszony, Móric kisasszony!” – jöttek megint két lépéssel közelebb felé. Aztán Gyurka odalépett, kiütötte öléből a könyvet, s bár utánakapott, a támadója bizonyult fürgébbnek. Már betűzte is vihogva a címét: „Etelka, egy igen ritka magyar kisasszony Világos váratt, Árpád és Zoltán fejedelmink idejében... Írta Dugonics András.”

– Kisasszonykönyvet olvas... Betojás! Kisasszonykönyvet! – csattant fel Mihály. – Hát mégiscsak kisasszonynak készül ez a Móric – csapkodta a térdét nevéteben.

– Készül a fene, ostobák! – méltatlankodott a könyvétől megfosztott fiú. Ez egy regény – tudjátok is mi az? –, ez egy nagyszerű, izgalmas regény. A honszerzés idején játszódik. Etelka a Gyula vezér lánya. Két vitéz, Etele és Zalánfi is erősen teszik a szépet neki, mindketten feleségnek szeretnék. Az előbbi Észak honából, az utóbbi Bolgárföldről jött hozzánk a szépségének hírére. Van azonban egy másik kisasszony is, az is szép a maga módján. Nem annyira kívül, mint belül, csak a csalódás elvadítja. Pedig Világosnak hívják, úgy illene, hogy ragyogjon szegény, s mindenki észrevegye. Ő is egy ősmagyar vezér lánya, Hubáé. Fenemód szerelmes Etelébe, bántja, hogy nem sikerül az ujjá köré csavarni. A fiú viszont észre sem veszi...

– És végül meghódítja? Meséld tovább! – tette fel a kérdést és biztatta Mihály egyik bandatársa, miközben a többiek is várakozón elcsöndesedtek.

– Honnan tudjam? Még csak idáig jutottam... De úgy lesz alighanem, hogy elveszti a csatát, Etelka lesz győztes, mert Dugonics őt festi meg szebbnek, nemesebbnek, ártatlanabbnak. Nagy kár, mert én szánom Világost, mert viszonzatlan hótiszta szerelme miatt annyira kiszolgáltatott és sérülékeny, hogy bizonyosan rossz útra téved. Valóságos rabja a szenvedélyének. Rég kiérdemelte, hogy nagyon szeressek... Ha akarjátok – csillant fel a szeme – elmesélem nektek, hogy én miként folytatnám a történetet.

Lehet, hogy néhány fiúban meg is született a hajlandóság, de Mihály ezt észelve, azonnal közbeavatkozott.

– Az kéne még csak! Elfelejtettétek, miért jöttünk? Na, idefigyelj, Móric kisasszony! – mondta, s kiborította a zsákot, amit magával hozott.

Két kis, nagyon girhes macska nézett rá esengve. A lábaikat jó szorosan összekötötték. Félelmükben, fájdalmukban fennen nyávogtak.

– Ez jó multság lesz, neked is tetszeni fog – mondta Gyurka, földre hajítva a könyvet. Ezek a senkinek sem hiányzó kóbor macskák lesznek a labdák. Kint már fel is rajzoltuk a pályát, s itt vannak – vette elő a másik zsákból – a métaütők. Két csapat kéne, de csak öten vagyunk. Ha csak egy kis merszed is van, te is beállsz. Te lennél a hatodik.

A kisfiú gyorsan felkapta, leporolta, magához szorította a könyvet. Ettől lehet, hogy erősebbnek ítélte magát, mert vékony hangján a leghatározottabban – szónokokat megszégyenítően – tiltakozni kezdett:

– Sem hatodik, sem első nem leszek a kegyetlenkedésben! Nem vitézség a védtelennel elbánni. Abban nincsen semmi vakmerőség. Aki csakis gyengék, védekezésre képtelenek ellen bátor, az valójában nyúl szívű. Erősebbek ellen merjetek kiállni!

– Halljátok? – tette Mihály tölcserként kezét a füléhez, amit ekként őfelé fordított. – Halljátok-e, mint köhög a bolha?

– Gyáva ez, mindig is az volt, az is marad! – összegezte lesújtó véleményét Gyurka. – Móric kisasszony! – csapta még oda megvetéssel, majd mindezt betetézve, sercintett egy nagyot, és a lába elé köpött. Megfogta az egyik ütőt, s hatalmasat csapott vele az egyik gombóccá kötött, tehetetlen cicába. Pontos ütés volt. Kirepült a terem nyitott ablakán.

– Menjünk innen! – szólt egy másik fiú, s ütőt ragdva ő is követte az alvezér példáját.

Magasan repült szegény cirmos, eszméletét is elveszthette, mert vészes nyávogása is megszakadt mire nagyot nyekkent az udvar zöld gyepén. A fiúk máris szaladtak Mihály és a „labdáik” után, nehogy lemaradjanak valami további bosszúheccről, hisz fiatal volt még a délután.

„Kisasszony, kisasszony, Móric kisasszony!” – kezdtek újra a bántó gajdászásba, amint kiértek, de már az is csak mind messzebről hallatszott.

A kisasszonynak csúfolt kis legény felszárította könnyeit – mert tehetetlensége megint csak előcsalta azokat –, újra felcsapta a könyvet, hogy folytassa az olvasást, bár tudta, reménytelen vállalkozásba kezd. Jó ideig nem fog szabadulna a macskakintól, s az események emlékfoszlányai, az elhangzott és kimondatlan szavak ott fognak kavarni a fejében. Ekkor azonban valaki megszólalt letről. Az egyik fiú volt az, aki észrevétlen nem szaladt a többiek után, hanem török módra a lábához, a széke mellé telepedett.

– Ne azt olvasd! Meséld inkább úgy, ahogy te akartad... Úgy, hogy az a vesztes, az a szerencsétlen Világos győzzön! Úgy érdekel. Azért maradtam.

És akkor a kis legény becsukta a könyvet, s réve-
tegen, valahová messzire, a végtelenbe vetve tekintetét, mesélésbe kezdett. Szépen, érzékletesen..., ki-
vételes képzelőerőtől megszállva.

* * *

Tizenöt évvel később a két fivér, Mihály és György Komáromból lehajózott Pestre, a József-napi vásárra. Jól ment a soruk, mindketten sikeresen gazdálkodtak. Néhány bőtejelő tehenet jöttek venni. Mivel azonban pénztárcájuk alkalmat adott rá, hogy kiélvezzék a Duna-parti ikerváros, Pest és Buda kínálta szórakozási lehetőségeket, néhány nappal előbb érkeztek. Színházba, kávéházakba, gyógyfürdőbe, a híres Vigadóba és a Múzeumba vágytak. Mire partot értek, a kikötőben mindenki arról beszélt, hogy Bécsben kitört a forradalom. Az elnyomott nép ott már sarkára állt.

Aztán valami csuda dolog Pesten is történt. Sok fiatal sietett az Egyetem utcába, a jogázhallgatókhoz, majd az orvosnövendékekhez, később pedig a Nemzeti Múzeumhoz. Őket is magukkal ragadta a tömeg. Mentek, amerre azok tartottak, egyre tüze-
sebb, hazafiasabb lángban égve. Az egyik gyűlésen széket toltak valami Petőfi nevű úr lábai alá, s ő elszavalta legfrissebb versét. Csodálták, hogy nem fél senkitől, titkosrendőröktől, börtöntől, harctól, hősi haláltól. Együtt zengték vele a refrént, a magyarok istenét. Alig, hogy véget ért a gyújtóhangú költemény, egy hasonlóan merész, jogászforma fiatalember pattant fel a székre. Dörgő tapsok és éltetések közepette harsogta el pontról pontra a magyar nemzet kívánalmait.

Nem ismerték föl. Igaz, akkor már nem Móricként, hanem Mórként volt ismeretes, Jókai Mórként emlegették. A márciusi ifjak ünnepelt hőse volt. Olyan emberként tartották számon, aki igaz ügyekért, nemes célokért túlerő ellenében is kész bátran kiállni.